

travelbook

Cypr

Bezdroża

mistrzowska
ochrona **ERGO**
HESTIA®

Autor przewodnika: Peter Zralek

Aktualizacja: Aleksander Król

Redakcja: Małgorzata Przybyłowicz-Nowak

Opracowanie kartograficzne: DAKA – Studio Graficzne

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

OSM (<http://www.openstreetmap.org>)

Skład: DAKA – Studio Graficzne

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą iStockphoto LP.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?becyr3>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie III

ISBN: 978-83-283-4526-3

Copyright © Helion, 2018

• Kup książkę	• Księgarnia internetowa
• Poleć książkę	• Lubię to!
• Oceń książkę	Nasza społeczność

Spis treści

ATRAKcje CYPRU	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE	13
PRZED WYJAZDEM	15
Wybór czasu podróży	15
Źródła informacji	15
Mapy	15
Słowniki i rozmówki	16
Formalności	17
Przepisy celne	17
Ubezpieczenie	17
Zabezpieczenie medyczne	19
Co zabrać?	19
DOJAZD	20
Podróż samolotem	20
Podróż statkiem	21
Podróż samochodem	22
NA MIEJSCU	23
Komunikacja	23
Wynajem samochodu i przepisy drogowe	24
Motocykle	26
Noclegi	26
Wyżywienie	27
Pamiątki i zakupy	29
Aktywny wypoczynek	31
Pływanie	31
Obserwowanie ptaków	31
Rowery	31
Wycieczki zorganizowane na Cyprze	32
Rejsy z Cypru	32
INFORMATOR A-Z	33

INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	37
KRAJOZNAWCZE ABC	39
Ukształtowanie powierzchni	39
Klimat	40
Flora	41
Fauna	42
POLITYKA I GOSPODARKA	45
Polityka	45
Gospodarka	46
SPOŁECZEŃSTWO	47
Religia	48
Język	49
KULTURA I SZTUKA	50
ŚWIĘTA I FESTIWALE	51
KUCHNIA	53
 REPUBLIKA CYPRYJSKA	 55
NIKOZJA	57
Historia	58
Warto zobaczyć	60
Południowa Nikozja	60
Północna Nikozja	72
► Cypryjskie alkohole	78
LARNAKA	80
Historia	80
Warto zobaczyć	81
Okolice	88

LIMASSOL	95
Historia	95
Warto zobaczyć	97
Okolice	102
PAFOS	109
Historia	109
Warto zobaczyć	111
Kato Pafos	111
Ktima	116
Okolice	118
▶ Ryszard Lwie Serce	124
REJON TROODOS	126
Warto zobaczyć	126
▶ Kościoty z malowidłami	134

TURECKA REPUBLIKA CYPRU PÓŁNOCNEGO

	141
KIRENIA	143
Historia	143
Warto zobaczyć	145
Okolice	149
FAMAGUSTA	158
Historia	158
Warto zobaczyć	160
Okolice	165
MINIROZMÓWKI POLSKO-GRECKIE	175
MINIROZMÓWKI POLSKO-TURECKIE	179
INDEKS	185
BIBLIOGRAFIA	191

Spis planów i map

Cypr _____	wewnętrzna strona przedniej okładki
Larnaka _____	81
Limassol _____	96–97
Pafos _____	110
Kirenia _____	144
Famagusta _____	159
Salamis _____	170
Nikozja _____	wewnętrzna strona tylnej okładki

Spis ramek

Narty i inne sporty zimowe _____	15
Cypr Południowy – dane encyklopedyczne _____	39
Cypr Północny – dane encyklopedyczne _____	39
Temperatury na Cyprze _____	40
Cypr i miedź _____	41
Kalendarium historyczne _____	43
Zielona Linia _____	57
Król Cypru w krakowskim „Wierzyńku” _____	59
Arcybiskup Makarios _____	66
Mawlana i derwisze _____	76
Zenon z Kition _____	84
Św. Onufry _____	86
Brytyjskie bazy wojskowe na Cyprze _____	98
Bes _____	101

Szarańczyn strąkowy	116
Afrodyta	119
Rachatlukum, czyli ukojenie gardła	121
Św. św. Kosma i Damian	129
Muflony cypryjskie	130
Lawrence Durrell a Cypr	152
Warosia	161
Szpitalnicy i templariusze	163
Święty Barnaba	167
Katarzyna Aleksandryjska z Cypru	168
Żółwie	172

Legenda

Świątynia chrześcijańska (kościół, cerkiew, zbór)	Lotnisko
Synagoga, inny obiekt związany z kulturą żydowską	Obiekt noclegowy dowolnego typu
Meczet, inny obiekt związany z kulturą muzułmańską	Kemping
Świecki obiekt zabytkowy	Obiekt gastronomiczny (dowolnego typu)
Ruina trwała, obiekt archeologiczny	Supermarket, sklep, targ, bazar
Muzeum, galeria	Kawiarnia internetowa, strefa wifi
Inna atrakcja	Poczta
Atrakcja przyrodnicza	Ośrodek zdrowia, szpital
Atrakcyjny obiekt przyrody nieożywionej	Apteka
Punkt informacji turystycznej	Policja
Dworzec kolejowy	Inny obiekt (sklep, biuro, kasa itp.)
Dworzec autobusowy	Plaża
Stacja metra	Kąpielisko, basen
	Przystań promowa, port

MIEJSCA, KTÓRYCH NIE SPOSÓB PRZEGAPIĆ NA POŁUDNIOWYM CYPRZE

Atrakcje Cypru

Skarby przeszłości

w Muzeum Cypru w Nikozji

Niewiele jest kolekcji jednocześnie tak małych i tak fascynujących jak ta w Nikozji. W ciągu godziny możemy prześledzić dużą część historii materialnej dokumentującej działalność człowieka, od pierwszych koślawych naczyń z gliny po powabne linie marmurów godnych Pigmaliона. Sensacją na skalę światową jest zbiór figurek wotywnych sprzed 2500 lat z sanktuarium w Agia Irini (Akdeniz).

Kościółki z freskami w masywie Troodos wpisane na Listę UNESCO

Już samo odszukiwanie kościółków może okazać się wydarzeniem na miarę wielkich odkryć. Czasami, by dostać klucz do wrót, trzeba odnaleźć drzemiącego w chruśniaku popa. Wewnątrz zabytków na turystów czekają freski, tworzące swego rodzaju „komiksy”, które – opisując wydarzenia testamentowe – uczyły i pouczały niepiśmiennych wieśniaków. Zaznajomieni ze współczesną kulturą obrazkową, możemy poczuć, jak historia zatacza krąg.

Mozajki w Pafos

▲
Niesamowite mozaiki, zestawione z milionów małych kamiennych kostek, zabierają widzów na wyprawę w świat przodków – ich wyobrażeń, mitów i baśni. Prawdziwa uczta dla wrażliwego turysty. Część ekspozycji została odkryta przez polskich archeologów.

Kup książkę

Poleć książkę

MIEJSCA, KTÓRYCH NIE SPOSÓB PRZEGAPIĆ NA PÓŁNOCNYM CYPRZE

St. Hilarion

Pozostałości średniowiecznego zamku, o którym marzyło się w dzieciństwie. Nie tylko dla byłych księżniczek i rycerzy. Odwiedziny w pnących się ku niebu zabudowaniach twierdzy zastąpią całe biblioteki historycznych książek.

Intrygująca twierdza w Kirenii

W jej grubych murach obejrzymy m.in. biżuterię i kościane narzędzia sprzed tysiącleci, najstarszą zachowaną na świecie łódź, broń i groteskowe manekiny na wystawie przeznaczonej tylko dla dorosłych. Fascynująca podróż w czasie.

Ruiny starogreckiego Salamis

Turysta dowie się tu, jak wyglądało życie w dawnych czasach. Prawdziwa gratka nie tylko dla miłośników starożytności, ale i dla wszelkich dusz nieobojętnych na piękno (pozostałości miasta przysypał piasek wydym). Wizytę warto zakończyć kąpielą na plaży przy wykopaliskach.

Kup książkę

Poleć książkę

PRZEŻYCIE, KTÓRE MUSI SIĘ STAĆ UDZIAŁEM KAŻDEGO TURYSTY NA CYPRZE

Degustacja sera *halloumi* (tur. *hellim*)

Najśladniejszy wyspiarski przysmak produkowany na Cyprze przynajmniej od średniowiecza. Ser ten, wytwarzany z mleka koziego i owczego (dziś może być też z domieszką mleka krowiego), smakuje wyjątkowo wybornie grillowany i z patelni. >

Obserwowanie ptaków

Cypr jest bardzo ważnym punktem na trasach lotów ptactwa migracyjnego. W czasie przelotów odwiedzają go setki gatunków tych skrzydlatych stworzeń. Najlepszymi rejonami do prowadzenia obserwacji są półwysp Akamas w greckiej części Cypru i półwysp Karpas w części tureckiej. ▽

Kup książkę

Poleć książkę

PRZEŻYCIE, KTÓRE MUSI SIĘ STAĆ UDZIAŁEM KAŻDEGO TURYSTY NA POŁUDNIOWYM CYPRZE

Nurkowanie do wraku drobnicowca „Zenobia”

Nurkowanie do tego wraku uważane jest, zarówno przez amatorów, jak i specjalistów, za podwodną przygodę z absolutnie najwyższej półki. Smaczkowi dodaje tajemnicza awaria i zatonięcie w trakcie dziewiczego rejsu statku zwodowanego w jednej z najlepszych stoczní na świecie. Na odkrycie czeka również bajeczny podmorski świat Cypru.

Festiwal wina w Limassol

„Nie ma miłości bez wina” – pisał Eurypides. Jeśli chcemy zakochać się w Cyprze, musimy poczuć jego smak. Oprócz wina na festynie skosztujemy również przysmaków miejscowej kuchni.

Wizyta w malowniczych wioskach rejonu Troodos

Odwiedziny przynajmniej jednej z wiosek w okolicach Troodos są szczególnie polecane marzycielom, wizyta może być też odskocznią od szybkiego tempa współczesnej cywilizacji. Fizyka i astronomia znają już miejsca, gdzie czas biegnie inaczej niż na Ziemi – zanim ruszymy między gwiazdy, warto w ramach treningu wybrać się samochodem w pasmo cypryjskich gór Troodos. Tu zdaje się, że czas zupełnie się zatrzymał.

Kup książkę

Poleć książkę

PRZEŻYCIE, KTÓRE MUSI SIĘ STAĆ UDZIAŁEM KAŻDEGO TURYSTY NA PÓŁNOCNYM CYPRZE

Opalanie się na plażach przyłodka Karpas

Piękne, prawie bezludne plaże tego przyłodka, zwanego „uchwytem patelni”, już po kilkudniowym pobycie gwarantują opaleniznę, która może wprowadzić w zdumienie urzędników granicznych przy kontroli dokumentów, a na pewno wywoła zazdrość w kraju. To również jeden z ostatnich zakątków Europy, w którym podróżny może poczuć się odkrywcą.

Skosztowanie cypryjskich słodkości w Famaguście

Wyjątkowe wyroby cukiernicze serwowane z miejscową kawą bądź herbatą w tulipanowych szklaneczkach przeniosą nas niechybnie w błogostan, nieosiągalny dla większości mistycznych szkół i nauk.

Spacer wśród resztek świątyni chrześcijańskich w Famaguście

Spacer po mieście zamkniętym murami sprzed 500 lat, wśród pozostałości dawnych kultur, może wprowadzić nas w nostalgiczną zadumę nad przemijaniem, ale i dać lekcję na przyszłość. To jedno z niewielu miejsc, gdzie reklama turystyczna odpowiada stanowi faktycznemu – stara Famagusta jest prawdziwym muzeum pod gołym niebem.

Kup książkę

Poleć książkę

Nikozja

Nikozja (*Nicosia, Lefkosia, Lefkoşa*) to największe i najliczniejsze miasto wyspy. Ma ponad ćwierć miliona mieszkańców, jednocześnie jako jedyne spośród dużych ośrodków miejskich nie leży na wybrzeżu. Jest też jedyną stolicą państwa na świecie przedzieloną granicą, a znajduje się pośrodku równiny Massaria, latem rozgrzanej jak patelnia – w 1956 r. termometry w Nikozji wskazywały 44,4°C. Według pisarza Lawrence’a Durrella (zob. *Lawrence Durrell a Cypr*, s. 152) równina ta łączy w sobie „ośniewające piękno i najgorszą brzydotę” (L. Durrell, *Gorzkie cytryny Cypru*).

Nikozja nie jest malowniczym skansenem skrytym za średniowiecznymi murami. To miasto, które żyje i co za tym idzie – oprócz zabytków, uratowanych i odnowionych kamiennych posesji sprzed kilkuset lat, ocienionych placów oraz kawiarni – turysta zobaczy tutaj także brud, rozkopy, domy z cementu i stali oraz różnej maści warsztaty. Taka mieszanka historii i nowoczesności oraz obecne tu wpływy różnych kultur sprawiają, że Nikozja jest miastem fascynującym.

Klimat minionych stuleci można odnaleźć w obu częściach miasta. W sektorze greckim (południowym) znajdziemy go w części zwanej Laiki Yitonia, która przywołuje obraz Nikozji z początku ubiegłego wieku. Po północnej – tureckiej – stronie starych domów jest więcej, ale wiele z nich znajduje się w opłakanym stanie i wydaje się, że wkrótce ulegną naporowi czasu. W obu częściach stolicy Cypru jest sporo przestrzeni niezabudowanej albo niewykorzystanej, a wzdłuż tzw. Zielonej Linii wyburzono całe kwatery.

Przez wiele lat na północną stronę Cypru dawało się przejść jedynie przez posterunek przy hotelu **Ledra Palace**

Zielona Linia

Flamastra w zielonym kolorze miał użyć brytyjski oficer, gdy wyznaczał w 1964 r. na planie Nikozji linię demarkacyjną między terenami zamieszkałymi przez ludność turecką i grecką. Obie wspólnoty nie potrafiły już razem żyć. Strefa zdemilitaryzowana tworząca Zieloną Linię mierzy dzisiaj od kilku do kilkuset metrów szerokości.

Nazwa „Zielona Linia” weszła w użycie w 1964 r. Obecnie oznacza całą granicę dzielącą wyspę. Co ciekawe, jak twierdzą geolodzy, na ziemię tworzącą dziś Cypr składały się kiedyś dwie oddzielne wyspy – być może ten dawny podział utrzymuje się też w ludziach?

w zachodniej części Nikozji przy Leoforos Markou Drakou. To piękny budynek, poza murami, naprzeciwko bastionu Mula, kiedyś najlepszy hotel w niepodzielonym mieście. Dziś na balkonach suszy się bielizna, a wokół budynku straszy zarośnięty ogród. Pokoje zajmują żołnierze (właściwie administracja i oficerowie) ONZ, kontrolujący Zieloną Linię. Można ich spotkać po obu jej stronach. Przesiadują w kawiarniach albo sterczą na warcie – przeważnie znudzeni – w zaimprovizowanych stanowiskach pośród worków z piaskiem.

▲ Jeden z licznych w Nikozji sklepików z antykami

Czasami wygląda to bardzo romantycznie (jak sceneria z jakiegoś filmu), nierzadko jednak groteskowo. Ostatnimi czasy rygory dotyczące przejścia przez granicę zelżały. Przed planowaniem wycieczki na którąś ze stron należy się jednak upewnić, jak wygląda aktualna sytuacja (np. dzwoniąc do przedstawicielstwa Republiki Cypryjskiej, polskiego MSZ lub sprawdzając informacje na stronach internetowych). W chwili aktualizacji tego przewodnika poza punktem granicznym przy Ledra Palace czynne było też przejście pośrodku Nikozji na ulicy Ledra. Zieloną Liniją przekracza w związku z pracą ok. 10 tys. osób dziennie. Gdy nie ma kolejki, formalności na przejściu granicznym zajmują ok. minuty. Kiedy idziemy z południa na północ, grecki żołnierz rzuci okiem na nasz paszport, turecki – poda karteczkę do wypełnienia (są trzy rubryki: imię

i nazwisko, numer paszportu, narodowość) i przystawi stempel. Kartkę zachowuje się na czas pobytu w Tureckiej Republice Cypru Północnego (idąc w odwrotnym kierunku, nie wypełniamy żadnych papierów).

HISTORIA

Po grecku miasto znane jest jako *Lefkosia* (Turcy mówią i piszą *Lefkoşa*) – ta nazwa, do której powrócono oficjalnie w 1995 r. (zastąpiła wcześniej obowiązującą *Nicosię*), pochodzi zapewne od jej założyciela Lefkona, syna Ptolemeusza I Sotera (przełom IV i III w. p.n.e.). Przypuszcza się, że pozostałości pierwszej osady – o nazwie Ledra – znajdują się pod domami południowych dzielnic dzisiejszego miasta. Antyczna Ledra wspomniana jest już w źródłach asyryjskich z VII w. p.n.e. Część historyków utrzymuje

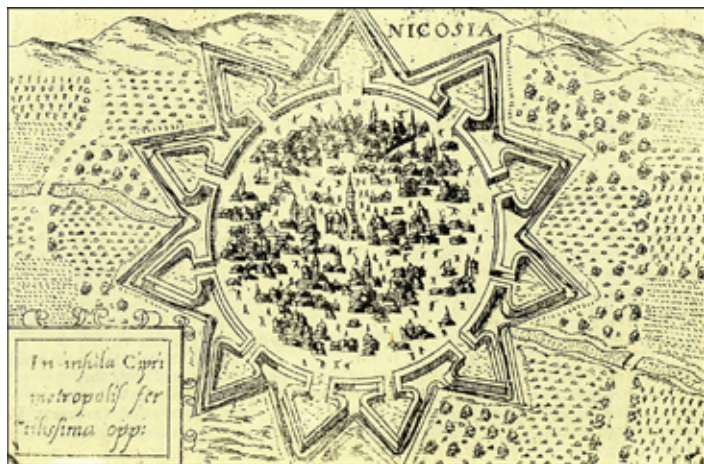
Król Cypru w krakowskim „Wierzyńku”

We wrześniu 1364 r. w którymś z krakowskich domów Mikołaj Wierzynek (właściwie Nikolaï Wirsing), rajca miejski i kupiec, na życzenie króla polskiego ugościł władców europejskich. Uczta trwała wiele dni i być może miała miejsce w kamienicy Morsztynowskiej przy Rynku Głównym pod nr. 16, gdzie dziś znajduje się restauracja „Wierzynek”. Spotkali się wtedy: król Polski Kazimierz III Wielki, cesarz rzymski i król Czech Karol IV, król Węgier Ludwik Andegawerski i król Cypru Piotr de Lusignan oraz kilku książąt. W czasie biesiady rozważano m.in. organizację kolejnej wyprawy do Ziemi Świętej, której udałoby się odbić utracony w roku 1187 Grób Pański w Jerozolimie. Do krucjaty namawiał szczególnie władca Cypru, Piotr I, który

notabene sam się w roku 1359 na króla Jerozolimy koronował. Trzeciego dnia obrad zorganizowano, być może na dziedzińcu Wawelu, turniej rycerski. W konnej walce na kopie wygrał król Cypru. Podobne spotkanie (z udziałem pięciu królów, m.in. władców Anglii i Francji) miało miejsce w Londynie, ale ostatecznie Cypryczyk udał się do egipskiej Aleksandrii sam (na czele własnych 70 okrętów). Papież kazał mu zresztą wkrótce zawrzeć pokój z sułtanem, obawiając się zwiększenia prześladowań chrześcijan na Wschodzie. Kronikarze nie odnotowali żadnych znaczących decyzji podjętych przy stole krakowskiej oberży, ale zauważyli, że nie tylko ludzie dobrze tu zjedli. Koniom miano podawać np. owies z piwem.

jednak, że mogła ona leżeć gdzie indziej. Niewielkie wykopaliska w Nikozji potwierdziły istnienie skupiska budynków z czasów rzymskich, trudno jednak określić, czy mają one coś wspólnego z Ledrą.

Nikozją nazwali miasto przedstawiciele rodu Lusignan, którzy zajęli wyspę podczas III krucjaty (1190–92) pod wodzą angielskiego króla Ryszarda Lwie Serce. Strategiczne położenie w interiorze wyspy

Północna Nikozja

★ **Meczet Arab Ahmeta Paszy**, przy ulicy Mufti Ziya Efendi, znajduje się w zachodniej części tureckiej Nikozji, opodal bastionu Mula (Zahra). Nazwa świątyni honoruje XVI-wiecznego dobroczyńcę. Meczet wybudowano w połowie XIX w. na pozostałościach kościoła. Na dziedzińcu stoi m.in. grobowiec Kamila Paszy, czterokrotnego Wielkiego Wezyra (rodzaj premiera) imperium osmańskiego w XIX w. W meczecie rzekomo przechowywany jest włos z brody Mahometa – zwyczajowa relikwia proroka – ukazywany wiernym co roku.

Niedaleko meczetu, na ulicy Beliğ Paşa, na turystów czeka ★ **rezydencja Derwisza Paszy** ⓘ **Dervish Pasha Mansion, Museum**, otwarte: codz. VI–poł. IX 9.00–12.30, 13.30–16.45, pozostałe miesiące krócej; wstęp 5 TRY, ulgowy 3 TRY. Był on właścicielem pierwszej turekkojęzycznej gazety na wyspie „Zaman”, czyli „Czas”, wydawano od roku 1891. Obecnie budynek z 1807 r. mieści zbiory Muzeum Etnograficznego. Na parterze zobaczyć można m.in. zbiór narzędzi rolniczych, w kuchni

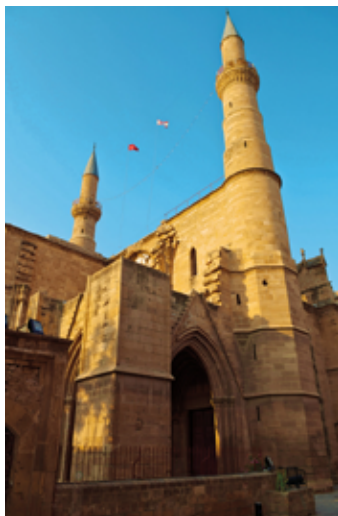
– naczynia itp. Piętro mieści sypialnie i pokoje dzienne z kolekcją wyszywanej ręcznie pościeli i ręczników.

Przy skrzyżowaniu ulic Arasta Sokak i Asmaalti Sokak znajdziemy ★ **Büyük Han** ⓘ **wstęp wolny**. Han to karawanseraj, czyli zajazd dla karawan, a büyük znaczy po turecku „duży”. Budowla pochodzi z roku 1572. Mieściła zarówno gospodę, jak i miejsca noclegowe oraz magazyny. Na górnym piętrze znajdowało się 68 niewielkich pomieszczeń służących jako sypialnie dla kupców – wszystkie opalane były piecami, stąd las kominów na dachu. Stajnie mieściły się na zewnątrz. Zajazd zbudowano z rozkazu Mustafa Paszy (Muzaffer Paşa), pierwszego tureckiego gubernatora wyspy. W czasach brytyjskich Büyük Han funkcjonował jako więzienie. Odrestaurowano go m.in. za pieniądze ONZ. Dziś znów można tu coś zjeść, otwarto też kilka sklepów dla turystów. Łażnie (**Büyük Hammam**) leżą poniżej poziomu ulicy, w budynku wzniesionym w XIV w. jako kościół św. Jerzego.

Pośrodku Nikozji, przy Selimiye Meydanı, zobaczyć można ★ **meczet Selima**

▲ Büyük Han

▲ Meczet Selima

📌 **Selimiye Camii, otwarte: codz. w ciągu dnia, należy unikać zwiedzania w piątki; wstęp wolny.** Pierwotnie był to kościół. Budowę z wapienia o miodowym odcieniu (z okolic Kirenii) rozpoczęto w roku 1209. W połowie XIII w. pracowali nad nią artyści,

którzy przybyli tu ze św. Ludwikiem, francuskim królem zmierzającym do Ziemi Świętej. Świątynię o wymiarach 38 na 66 m pod wezwaniem Świętej (albo Bożej) Mądrości – Agia Sofia – uważano w wiekach średnich za najpiękniejszą na Bliskim Wschodzie. Tutaj koronowano władców z dynastii Lusignanów. Ostatnią mszę odprawiono we wrześniu 1570 r., już w trakcie oblężenia. Wnętrze, przerobione na meczet za czasów Osmanów i nazwane imieniem sułtana Selima II, może nieco rozczarowywać, choćby przez wybielone ściany. Świątynia została оголоcona ze wszystkiego, co odnosiło się do chrześcijaństwa. Islam zabrania sztuki figuratywnej – usunięto więc też reprezentacje ludzi i zwierząt. Oголоcone zostały również groby, a wyjęte z nich kości rozrzucono po okolicy. Obecny wystrój w niczym nie wskazuje też na wiek budynku. Nieco kiczowaty może się wydawać – wymalowany na pstrokato – główny *mihrab* (są trzy). Zajmuje miejsce dawnej kaplicy Matki Bożej, ufundowanej przez króla Hugo III. Dywany zakrywają nierówności posadzki

▲ Wnętrze meczetu Selima

Ryszard Lwie Serce

▲ Ryszard Lwie Serce walczący
z Saladynem w bitwie o Arsuf w 1191 r.

Król Anglii, który nie znał angielskiego (posługiwał się głównie *langue d'oc* – językiem oksytańskim) – Ryszard I – przybył na wyspę w roku 1191, dwa lata po koronacji. Dotarł do Cypru przypadkowo – przez sztorm. Zmierzzał do Ziemi Świętej na trzecią krucjatę, której zadaniem było odbicie Jerozolimy z rąk muzułmańskich. Wcześniej na wyspę przybył okręt z siostrą Ryszarda, Joanną, królową Sycylii, oraz z Berengarią, narzeczoną władcy. Kobiety obawiały się jednak zejścia na ląd. Izaak Komnenos, który władał Cyprzem, wypowiedziawszy posłuszeństwo

cesarzowi w Konstantynopolu, odmówił wysłania prowiantu do portu. Kilka dni później do wyspy dotarły pierwsze statki Ryszarda (resztę burza rozproszyła po morzu). Władcę poirytował nieco raport z przyjęcia niewiast. Wyspiarze potraktowali Ryszarda jako zwoliciela, łudzząc się, że złagodzi ciężkie podatki. Komnenos, obawiając się utraty władzy, rozpoczął negocjacje. Obiecał pieniądze, dostarczenie żywności, a nawet oddział żołnierzy, który mógłby towarzyszyć Ryszardowi w drodze do Palestyny. W międzyczasie namiestnik bizantyjski zorientował

się jednak, że siły wojskowe przybyły są dużo mniejsze niż początkowo sądził. Odwołał więc zawarte już porozumienie, co okazało się jego życiowym błędem. Pozostałe okręty Ryszarda wkrótce dobiły do wyspy – było to w sumie przeszło 100 dużych jednostek i 17 tys. wojów. Król odebrał wyspę Bizantyńczykom. W nieistniejącej już kaplicy zamkowej pw. św. Jerzego 12 maja poślubił Berengarię, księżniczkę z Nawarry. Później sprzedał wyspę templariuszom za 100 tys. sztuk złota, a ci – wielmoży normańskiemu Gwidonowi Lusignańskiemu (Guy de Lusignan). Jak skończył Izaak Komnenos? Prosił, by nie zakuwano go w żelazne kajdany, więc

donoszono, podobną do tej Aleksandra Wielkiego, w tonacji blond-rudej, co zwracało na niego uwagę, tak samo zresztą jak pokaźny wzrost (wg historyka Clifforda Brewera było to 1,96 cm). Wdziękiem miał zjednywać sobie nawet mężczyzn. Niektórzy (jak

zakuto go w specjalnie przygotowane – wykonane ze srebra. Jego żona i córka zostały służącymi królowej Joanny, siostry Ryszarda.

Bez wątpienia Ryszard Lwie Serce był walecznym żołnierzem i utalentowanym dowódcą – stając na czele własnej armii, już w wieku 16 lat pokonał buntowników w Poitou. W wolnych chwilach (np. będąc w niewoli) pisał poezję. Czuprynę miał, jak

np. Jean Flori) sugerowali wręcz, że król miał skłonności biseksualne. Historycy z Wysp zarzucają mu brak zainteresowania Anglią; spędził tam bardzo mało czasu. „Jest zimna i tam ciągle pada” – powiedział o niej kiedyś. Z jej mieszkańców ściągał jednak spore podatki, by sfinansować krucjatę („Sprzedałbym Londyn, gdybym tylko znalazł kupca.”). Zmarł wskutek powikłań po ranie od strzały, wypuszczonej z kuszy przez jakiegoś szeregowca chcącego pomścić ojca i dwóch braci, za których śmierć władca rzekomo był odpowiedzialny. Najbardziej znany historyk Bizancjum i wypraw krzyżowych, sir Steven Runciman, napisał o królu Ryszardzie: „Był złym synem, złym ojcem, złym królem, ale eleganckim i wspaniałym żołnierzem”.

Kup książkę

Poleć książkę

Famagusta

Grecka nazwa tego miasta – Ammochistos – oznacza tyle co „ukryta w piasku”, miano Famagusta (Ammochostos, Gazimağusa) może zaś być jej przekształceniem lub odwołaniem do kolonii żołnierzy rzymskich (Fami Augusti) z czasów pierwszego Cezara. Turecka nazwa Gazimağusa często bywa skracana na Mağusa lub Mağosa. To miasto położone na wschodzie wyspy składa się z dwóch wyraźnie kontrastujących części: starej, będącej świadkiem minionych wieków, i nowej o wyraźnie nowoczesnej zabudowie.

HISTORIA

Dante wymienia Famagustę z nazwy („Famagosta”). Famagusta stała się miastem, gdy w VII w. ze zniszczonego Salamis przybyli tu ludzie ocaleni po trzęsieniu ziemi i arabskich atakach. Wzmocniło się licznie po dekreście Hugo XIII gwarantującym azyl wszystkim chrześcijanom emigrującym z Ziemi

Świętej po upadku Akry w roku 1291. Z czasem Famagusta zaczęła opływać w zbytek. Ksiądz Ludolf z Westfalii pisał w roku 1341, że to miejsce jest synonimem życia luksusowego i rozpustnego. Udająca się do Palestyny mniszka Brygida (do dziś jedyna święta Kościoła szwedzkiego) porównała Famagustę z Gomorą.

Miasto – przed przybyciem Turków – uchodziło za najlepiej ufortyfikowane w całej wschodniej części basenu Morza Śródziemnego. Grubość murów sięga 8 m (wynudzeni angielscy oficerowie Jej Królewskiej Mości urządzili w XIX w. na ich szczycie 9-dołkowe pole golfowe). Za Wenecjan podwyższono je jeszcze i dobudowano 5 bastionów. Materiał brano m.in. z antycznego Salamis. Nic dziwnego, że tureckie oblężenie trwało 10 miesięcy (Nikozja poddała się po 3 tygodniach). Osmanowie mieli zasypać chrześcijan gradem 100 tys. kul (głównie kamiennych, żełazne były tak drogie, że pod osłoną nocy

Kup książkę

Poleć książkę

Turcy już wystrzelone zabierali z powrotem spod murów). Obrońcy poddali się 1 sierpnia 1571 r., głównie z powodu głodu (po zjedzeniu wszystkich kotów zaczęto polować na szczury). Chrześcijanie uzyskali gwarancję, że po poddaniu miasta będą mogli opuścić wyspę. Turcy jednak nie dotrzymali słowa. Dowódca Wenecjan, odważnemu Marcantonio Bragadinowi, obcięli nos i uszy i tak okaleczonego wciągnęli na maszt galery w porcie. Z jeszcze żywego zdarto skórę i wypchano ją słomą (skóra komendanta ostatecznie *via* Konstantynopol dotarła do rodzinnej Wenecji, gdzie złożono ją w kościele Santi Giovanni e Paolo obok doczesnych szczątków 25

dożów). Mustafa Pasza kazał też zamordować wszystkich chrześcijan, którzy opuścili mury Famagusty. Ogółem w jej obronie (i zdobyciu) zginęło 50 tys. Turków i 6 tys. chrześcijan. Innym ważnym wydarzeniem w dziejach miasta była... budowa Kanału Sueskiego. To wtedy wysyłano z tureckiego Cypru do Egiptu statki pełne ociosanych bloków, pozyskanych z rozbieranych kościołów i nieużywanych twierdz (część materiału poszła też do Aleksandrii). Dziś 17 ocalałych (acz leżących w ruinie) starych świątyń chrześcijańskich (niektóre zamienione w meczety) stanowi główny magnes dla turysty w mieście. Nowe miasto, leżące na północ od starej Famagusty,

to typowa dla wschodnich rejonów basenu Morza Śródziemnego tania zabudowa z betonu i szkła, przetykana sporadycznie drzewami bądź wertepami z podnoszonym przez wiatr kurzem. Wielu przechodniów jest studentami miejscowego **Eastern Mediterranean University**, czołowej wyższej uczelni północnego Cypru, której głównym językiem wykładowym jest angielski.

WARTO ZOBACZYĆ

Większość starych miast była w przeszłości otoczona murami. Większość z nich także już od dawna tych fortyfikacji nie ma. Do wyjątków należy Famagusta. Jej ★ **mury** należą nie tylko do imponujących konstrukcji obronnych, ale przez ich zaniedbanie i brak współczesnej architektury w pobliżu przenoszą podróżnego setki lat w przeszłość. Zbudowali je Wenecjanie na fortyfikacjach pozostawionych przez Franków. Mury o wysokości 12–15 m tworzą pasmo 3-kilometrowej długości. Zostały wzmocnione w regularnych odstępach **15 bastionami**. Do miasta prowadziły dwie **bramy wjazdowe**, **Lądowa** i **Morska**; z czasem przebito jeszcze 3 dalsze. Najłatwiej na mury wejść przy

bastionie Rivettina (Ravelin) od południa. Tutaj trwały najbardziej zaciekle walki w latach 1570–71. Idąc na zachód (w lewo) koroną przejdziemy bez kłopotów ok. 0,5 km do **bastionu Pulaczazara**, mijając po drodze **bastiony Diocare** i **Moratto**. Pokonując tę samą odległość na wschód (na prawo) od bastionu Rivettina, osiągniemy **bastion Canbulat** już z widokiem na port (przechodząc po drodze przez kolejne bastiony). Wejście do miasta za murami znajduje się przy rondzie (Yirmisekiz Ocak Meydani) z wielkim monumentem ku czci Atatürka. Tędy wejdziemy XIX-wiecznym mostem przez Bramę Lądową. Turysta zainteresowany architekturą wojskową powinien koniecznie zobaczyć leżący w północno-zachodnim rogu fortyfikacji **bastion Martinengo** (nazwa od Hieronimo Martinengo, który miał dowodzić obroną Cypru, ale zmarł w drodze na wyspę). Wzniesiono go według planów słynnego Giovanniego Girolamo Sanmichelego, uważanego za najlepszego inżyniera wojskowego XVI w. Pełnił też rolę barbakanu. W przestronnych podziemnych pomieszczeniach bastionu mogło pomieścić się 2 tys. osób. Turcy, obejrzawszy go z zewnątrz, nie podjęli żadnej próby szturm.

▲ Bastion Rivettina

▲ Meczet Lala Mustafa Paszy

★ **Meczet Lala Mustafa Paszy** ⓘ dawna katedra św. Mikołaja; Lala Mustafa Camii, otwarty w ciągu dnia, zwiedzanie możliwe, gdy nie odbywają się modlitwy, to dawny gotycki kościół z kamienia wapiennego, który wzniesiono za czasów frankońskiej dynastii Lusignanów w początkach XIV w. Stoi

prawie w środku miasta za murami, na Naim Efendi Sokağı. Podobno skonstruowali go wspólnie dwaj architekci, mistrz i jego uczeń. Zazdrosny o talent swego ucznia mistrz miał któregoś dnia zepchnąć go z dachu budowanego kościoła. Niektóre źródła podają, że budowniczym był biskup Baldwin Lambert

Warosia

Przed 1974 r. w obrębie murów Famagusty mieszkali prawie wyłącznie Turcy cypryjscy. Związane to było z zakazem sułtana – jeszcze z XVI w. – zabraniającym wstępu chrześcijanom. Grecy trzymali się więc na zewnątrz, w osadzie Maraş. Po zakończeniu II wojny światowej wyrosła z niej Warosia, pełna hoteli, restauracji i barów, dokąd zaczęli przybywać turyści. Mówiono o niej czasami „Monte Carlo Bliiskiego Wschodu”. Po interwencji zbrojnej armii tureckiej w 1974 r. uciekło stąd na Południe ok. 35 tys. ludzi. Dziś teren jest obwiedziony płotem i strzeżony przez

tureckie wojsko. Ówczesny burmistrz miasta Aleksis Galanos – dziś na uchodźstwie – tak opowiadał o lipcu 1974 r.: Mieszkańcy „byli przekonani, że zostawiają swe domy jedynie na kilkanaście godzin, w najgorszym razie kilka dni. Na stołach pozostały więc talerze, sztucce. Na balkonach wciąż wisi bielizna wywieszona tam do suszenia. Budynki osuwają się i murszeją” („Rzeczpospolita”). Jedna z nielicznych osób, która była w Warosii kilka lat temu, mówiła, że tamtejszy salon samochodowy Toyoty jest pełen modeli nieużywanych samochodów z lat 70. XX w.

lub Jean Langlois. Data ukończenia budowy widnieje na południowej ścianie. Świątynia ma 55 m długości i 23 m szerokości. To tutaj królowie Cypru tradycyjnie koronowali się na władców (utraconej przez chrześcijan) Jerozolimy. W czasie walk o miasto w latach 1570–71 katedra poważnie ucierpiała, innych zniszczeń dokonały trzęsienia ziemi (szczególnie jedno w roku 1735). Turcy w 1572 r. dostawili minaret, przekształcając przybytek w meczet. Został on jednak rozebrany w latach 30. XX w. (podobnie jak i dzwonnica) z obawy przed uderzeniami piorunów i zastąpiony niższym, fatalnie wyglądającym przy wybornej architekturze elewacji kościoła. Przy przebudowie świątyni na meczet usunięto wszystko, co wiązało się z chrześcijaństwem. Freski przykryto grubą warstwą wapna. Nazwa meczetu uhonorowała dowódcę, który złamał dane przyrzeczenie, mordując setki chrześcijańskich jeńców. Naprzeciwko wejścia do świątyni rośnie wielka sykomora (*Ficus sycomorus*). Mówi się, że została zasadzona, gdy wznoszono

katedrę, a zatem ok. 700 lat temu. W jej cieniu św. Brygida ze Szwecji miała piętnować rozwiążność mieszkańców Famagusty. Duży plac przed meczetem nosi imię tureckiego poety Namika Kemala (1840–88). Nowa fontanna stoi na fundamentach starej, XVI-wiecznej.

Łaźnie Dżafera Paszy (Cafer Pasha) leżą po skosie w stosunku do wejścia do meczetu Lala Mustafa Paszy, po drugiej stronie placu. Wybudowano je w roku 1601 z rozkazu paszy Dżafera, który kazał też doprowadzić do miasta wodę akweduktem, zbudowanym w 1597 r.

Z łaźniami sąsiadują smutne pozostałości **kościół św. Franciszka**. Ostało się kilka łuków i portal. Świątynia należała pierwotnie do dużego klasztoru, którego fundatorem był zapewne król Henryk II (1285–1324).

Kościół św. św. Piotra i Pawła leży po drugiej stronie obszernego placu, na którym stał kiedyś pałac weneckiego gubernatora. Budowę świątyni, z funduszy bogatego kupca (może Szymona Nostrano), rozpoczęto za rządów króla Piotra I (1328–69).

▼ Kościół św. św. Piotra i Pawła

Kup książkę

Poleć książkę

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Cypr

często kojarzony jako miejsce narodzin bogini miłości Wenus, to prawdziwy kulturowy tygiel. Podbity przez Ryszarda Lwie Serce, przeszedł w ręce templariuszy. Ślady swojej obecności pozostawili tu Grecy, Persowie, Żydzi, Wenecjanie, Turcy, a nawet Anglicy. Niezwykłe stanowiska archeologiczne, pałace, świątynie i twierdze to tylko część zabytków, jakie czekają na spragnionych wrażeń turystów. Cypr to również słońce, plaże i sporty wodne. Warto się przekonać, że wakacje spędzone na wyspie zawsze będą zbyt krótkie.

Kolorowe **mozaiki**

Meczety i greckie **kościółki**

Piaszczyste **plaże**

Smakowity **halloumi**

Gościnni **mieszkańcy**

ebook dostępny wyłącznie na:

ebookpoint.PL

ISBN 978-83-283-4526-3

9 788328 345263

Cena 26,90 zł

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>